VERICA TRSTENJAK
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2010. január 12.[1]

Tartalomjegyzék

I – Bevezetés ..... I - 2125

II – Jogi háttér ..... I - 2126

A – A közösségi jog ..... I - 2126

1. Az elsődleges jog ..... I - 2126

2. A 44/2001 rendelet ..... I - 2126

B – A nemzeti jog ..... I - 2128

III – A tényállás, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések ..... I - 2129

IV – A Bíróság előtti eljárás ..... I - 2133

V – A felek érvei ..... I - 2133

A – Az elfogadhatóság ..... I - 2133

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés ..... I - 2134

1. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának a több tagállamban történő szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre való alkalmazása (az 1. kérdés a) pontja) ..... I - 2134

2. A joghatóság meghatározása a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alapján (az 1. kérdés b) pontja) ... I - 2136

3. A joghatóság meghatározása abban az esetben, ha a tevékenység súlypontja nem határozható meg (az 1. kérdés c) pontja) ..... I - 2138

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés ..... I - 2139

VI – A főtanácsnok álláspontja ..... I - 2139

1 – Eredeti nyelv: szlovén.

A – Bevezetés ..... I - 2139

B – Az elfogadhatóság ..... I - 2141

C – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés ..... I - 2143

1. Bevezető megjegyzések az ügynöki szerződésről ..... I - 2143

a) Az ügynöki szerződés jellegzetességei ..... I - 2143

b) Az ügynöki szerződés mint szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés .. I - 2145

2. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának a több tagállamban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre való alkalmazása (az 1. kérdés a) pontja) ..... I - 2146

3. A joghatóság meghatározása a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alapján (az 1. kérdés b) pontja) ... I - 2149

4. A joghatóság meghatározása abban az esetben, ha az elsődleges szolgáltatásnyújtási hely nem állapítható meg (az 1. kérdés c) pontja) ..... I - 2153

D – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés ..... I - 2158

E – Következtetés ..... I - 2159

VII – Végkövetkeztetések ..... I - 2159

I – Bevezetés

1. A Color Drack,[2] a Falco-[3] és a Rehder-ügyben[4] hozott ítéletek után a jelen ügy újból lehetőséget nyújt a Bíróság számára a különös joghatósági szabályoknak a szerződéses jogviszonyokra vonatkozó ügyekben való értelmezésére. Ez az ügy lényegében azt a kérdést veti fel, hogy hogyan kell értelmezni a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet[5] (a továbbiakban: 44/2001 rendelet) 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését abban az esetben, ha a szolgáltatásokat különböző tagállamokban nyújtják. Különböző tagállamokban történő szolgáltatásnyújtás esetén figyelembe kell venni azt a tényt, hogy

2 – A C-386/05. sz. Color Drack ügyben 2007. május 3-án hozott ítélet (EBHT 2007., I-3699. o.).

3 – A C-533/07. sz., Falco Privatstiftung és Rabitsch ügyben 2009. április 23-án hozott ítélet (EBHT 2009., I-3327. o.).

4 – A C-204/08. sz. Rehder-ügyben 2009. július 9-én hozott ítélet (EBHT 2009., I-6073. o.).

5 – HL L 12., 2001.1.16., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.

e szolgáltatásokat nyújthatják interneten és a jelenlegi kommunikációs eszközökkel, például elektronikus posta útján is.

2. A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy a különböző tagállamok szerződő felei által kötött ügynöki szerződés esetében, amely alapján különböző tagállamokban nyújtottak kereskedelmi ügynöki szolgáltatásokat, a joghatóságot a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése határozza-e meg, és mely szempontok irányadóak a joghatósággal rendelkező bíróság megállapítására. Az előterjesztett kérdések az ausztriai székhelyű Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH megbízó (a továbbiakban: felperes) és a luxembourgi székhelyű Silva Trade S.A. kereskedelmi ügynök (a továbbiakban: alperes) közötti jogvita keretében merültek fel.

II – Jogi háttér

A – *A közösségi jog*

1. Az elsődleges jog

3. Az EK-Szerződés „Vízumok, menekültügy, bevándorlás és a személyek szabad mozgására vonatkozó egyéb politikák” című IV. Címe 68. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„A 234. cikket erre a címre a következő körülmények között és feltételekkel kell alkalmazni: ha kérdés merül fel e cím értelmezésével, vagy a közösségi intézmények e címen alapuló jogi aktusainak érvényességével vagy értelmezésével kapcsolatban egy tagállam olyan bírósága előtt folyamatban lévő ügyben, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, ennek a bíróságnak, amennyiben úgy ítéli meg, hogy ítélete meghozatalához a kérdésre vonatkozóan döntésre van szüksége, kérnie kell a Bíróságot, hogy hozzon ebben a kérdésben döntést.”

2. A 44/2001 rendelet

4. A 44/2001 rendelet (11) preambulumbekezdése szerint:

„A joghatósági szabályoknak nagymértékben kiszámíthatóknak kell lenniük, és azt az elvet kell követniük, hogy a joghatóságot általában az alperes lakóhelye alapozza meg, és a joghatóságnak ezen az alapon mindenkor megállapíthatónak kell lennie, kivéve egyes pontosan meghatározott eseteket, amelyekben a per tárgya vagy a felek szerződéses szabadsága eltérő joghatósági okot kíván meg. [...]”

5. A 44/2001 rendelet „Joghatóság” című II. fejezete tartalmazza a joghatóságra vonatkozó rendelkezéseket.

6. A 44/2001 rendelet 2. cikkének (1) bekezdése, amely a joghatóságról szóló fejezet „Általános rendelkezések” című 1. szakaszában található, a következőképp rendelkezik:

„E rendelet rendelkezéseire is figyelemmel valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy, állampolgárságára való tekintet nélkül, az adott tagállam bíróságai előtt perelhető.”

7. A 44/2001 rendelet ugyanezen szakasza 3. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállam bíróságai előtt kizárólag e fejezet 2–7. szakaszában megállapított rendelkezések alapján perelhető.”

8. A „Különös joghatóság” című 2. szakaszban található 5. cikk a következőképp rendelkezik:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

1. a) ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény, akkor a kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt;

b) e rendelkezés értelmében, eltérő megállapodás hiányában a kötelezettség teljesítésének helye:

– ingó dolog értékesítése esetén a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés alapján az adott dolgot leszállították, vagy le kellett volna szállítani,

– szolgáltatás nyújtása esetén a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés szerint a szolgáltatást nyújtották, vagy kellett volna nyújtani;

c) amennyiben a b) pont nem alkalmazható, az a) pontot kell alkalmazni;

[…].”

B – *A nemzeti jo*g

9. Az osztrák polgári perrendtartás (Zivilprozessordnung) 528. §-a (2) bekezdésének második francia bekezdése kimondja:

„A felülvizsgálati kérelem minden olyan esetben elfogadhatatlan,

[…]

2. amikor az elsőfokú bíróság megtámadott végzését teljes egészében helyben hagyták, kivéve ha a keresetet érdemi döntés hozatala nélkül alaki okokból utasították el.

[…]”

10. A kereskedelmi ügynöki tevékenységről szóló osztrák törvény *(Handelsvertretergesetz)* 23. §-a kimondja:

„(1) […] Ha az egyik szerződő fél a szerződést idő előtt megszünteti anélkül, hogy erre alapos oka lenne, a másik szerződő fél a szerződés teljesítését vagy az elszenvedett kár megtérítését követelheti […].

[…]”

11. A kereskedelmi ügynöki tevékenységről szóló osztrák törvény 24. §-ának (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A szerződéses jogviszony megszűnésekor a kereskedelmi ügynöknek megfelelő ellentételezéshez van joga, ha

1. a megbízó számára új ügyfeleket szerzett, vagy a korábbi ügyfelekkel fennálló üzleti kapcsolatokat lényegesen kibővítette,

2. előrelátható, hogy a megbízó vagy jogutódja ezen üzleti kapcsolatokból a szerződés megszűnése esetén is jelentős előnyökre tesz szert,

3. ezen ellentételezés kifizetése az eset összes körülményeit figyelembe véve megfelelő, különös tekintettel arra a jutalékra, amelytől a kereskedelmi ügynök az ilyen vevőkkel kötött üzletekkel kapcsolatban esett el.

[…]”

III – A tényállás, az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

12. Az alapeljárás felperese az ausztriai Amstetten városában székhellyel rendelkező Wood Floor társaság, míg az alperes a luxembourgi Wasserbillig városában székhellyel rendelkező Silva Trade társaság. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy Andreas Domberger, a Wood Floor társaság igazgatója kezdetben személyesen volt a Silva Trade társaság kereskedelmi ügynöke, mielőtt a Wood Floor társaságon keresztül látta volna el a kereskedelmi ügynöki feladatkört. Az ügynöki szerződést a jelen ügyben szóban kötötték meg.[6]

13. A felperes Ausztriában, Olaszországban, a balti államokban, Lengyelországban[7] és Svájcban végzett kereskedelmi ügynöki tevékenységet. A kérdést előterjesztő bíróság tájékoztatása szerint az ügyfelekkel a székhelyén található irodájából mindenekelőtt telefonon és elektronikus posta útján tartotta a kapcsolatot, valamint néha személyesen is, az ügyfelek székhelyén vagy lakóhelyén. A kereskedelmi ügynöki tevékenység 70%-át tehát a

6 – Az a tény, hogy az ügynöki szerződést szóban kötötték meg, nem az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból, hanem az alapeljárás felperesének megállapításaiból következik. Lásd a jelen indítvány 32. pontját.

7 – Az a tény, hogy a kereskedelmi ügynök Lengyelországban is ellátott kereskedelmi ügynöki feladatkört, nem az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból, hanem az alapeljárás felperesének megállapításaiból következik. Lásd a jelen indítvány 30. pontját.

felperes ausztriai székhelyén fejtették ki, 30%-át pedig külföldön.

14. Az alperes Silva Trade társaság 2007. április 2-i levelében megszüntette az ügynöki szerződést. Mivel az alperes (kereskedelmi ügynök) szerint itt idő előtti és jogszerűtlen megszüntetésről volt szó, 2007. augusztus 21-én keresetet nyújtott be az ausztriai elsőfokú bírósághoz (Landesgericht Sankt Pölten) a kereskedelmi ügynöki tevékenységről szóló osztrák törvény (Handelsvertretergesetz) 23. §-a alapján 27 864,65 euró kár megtérítése iránt, amely őt a szerződés idő előtti megszüntetése következtében érte. Keresetében kérte továbbá a kereskedelmi ügynöki tevékenységről szóló osztrák törvény 24. §-a alapján járó 83 593,95 euró összegű kártalanítás megfizetését is. A felperes az osztrák bíróság joghatóságának alátámasztására a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontjára hivatkozott, mivel az ügynöki tevékenységet ausztriai székhelyén végezte. Az alperes ellenkérelmében az illetékesség, valamint joghatóság hiányára vonatkozó kifogást emelt arra hivatkozva, hogy a felperes ügyeinek csupán 24,9%-át tették ki az ausztriai ügyletek, a többi külföldről származott.

15. Az elsőfokú bíróság 2008. október 10-én kelt végzésében megállapította saját területi illetékességét. A végzés indokolásában rámutatott arra, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontja értelmében a „szolgáltatások” fogalmát tágan kell értelmezni, és tekintetbe kell venni, hogy az kiterjed a kereskedelmi ügynöki tevékenységre is. Joghatóságát arra a körülményre alapozta, hogy a felperes tevékenységének központja az ausztriai Amstettenben található.

16. Az alperes a bíróság joghatóságára vonatkozó végzéssel szemben fellebbezést nyújtott be a kérdést előterjesztő bírósághoz (Oberlandesgericht Wien, Ausztria) azzal az indokolással, hogy ha a szerződéses kötelezettségek teljesítésének helyei különböző tagállamokban találhatók, a felperes a tagállamok egyikében csak akkor nyújthatja be keresetét valamennyi szerződéses kötelezettség tekintetében, ha a bíróság joghatóságát a 44/2001 rendelet 2. cikke alapján, azaz az alperes lakóhelye alapján határozzák meg. Az alperes szerint, ha a keresetet nem az alperes lakóhelye szerinti bírósághoz nyújtják be – a szerződéses kötelezettségek több tagállamban található teljesítési helyei esetén –, e tagállamok bíróságai a kötelezettségeknek csak azon része tekintetében rendelkeznek joghatósággal, amelyeket ott teljesítettek.

17. Ami az előzetes döntéshozatal tárgyát képező kérdéseknek az EK 234. cikkel

összefüggésben értelmezett EK 68. cikk (1) bekezdése alapján történő előterjesztésére való jogosultságot illeti, a kérdést előterjesztő bíróság utal arra, hogy helyben kívánja hagyni az elsőfokú bíróság határozatát, és e határozat ellen nem lehet jogorvoslattal élni. Ebből a szempontból a kérdést előterjesztő bíróság olyan bíróságként határozható meg, amelynek határozatai ellen az EK-Szerződés 234. cikkével összefüggésben értelmezett 68. cikke alapján a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség.

18. A kérdést előterjesztő bíróság tehát megállapította a szóban forgó ügyben fennálló joghatóságát, és ezt az álláspontját arra a tényre alapozza, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontját önállóan kell értelmezni, és e tekintetben a szolgáltatások tényleges teljesítési helye a meghatározó. Ennek kapcsán hivatkozik a Color Drack ügyben hozott ítéletre,[8] amelyben a Bíróság a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának első francia bekezdését egy olyan esetben értelmezte, amikor valamely ingó dolgot ugyanazon tagállamon belül található több helyre szállítottak le. Ebben az ítéletben a Bíróság utalt arra, hogy ezt a cikket a rendelet kidolgozása, célja és rendszere alapján kell értelmezni,[9] és ugyanazon tagállamon belül található több szállítási hely esetén a szerződésen alapuló valamennyi kereseti kérelem esetén egyetlen bíróságnak kell joghatósággal rendelkeznie, hogy arról határozzon.[10] A Bíróság ebben az ítéletben továbbá arról is döntött, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának első francia bekezdése egyetlen, illetve több szállítási hely esetén is alkalmazandó,[11] és a több szállítási helyre leszállított áru esetén a teljesítés helye főszabály szerint az a hely, amely a lehető legszorosabb kapcsolóelvet jelenti a szerződés és az illetékes bíróság között, amelyet főszabályként az elsődleges szállítási hely jelenti.[12] Amennyiben nem lehetséges az elsődleges szállítási hely meghatározása, a felperes a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának első francia bekezdése alapján bármely szállítási hely szerinti bíróság előtt keresetet indíthat az alperes ellen.[13]

19. A kérdést előterjesztő bíróság szerint a Bíróság által a Color Drack ügyben kidolgozott elvek alkalmazhatók azokra a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre is, amelyek alapján a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják. A kérdést előterjesztő bíróság megállapításai szerint ebben az esetben a joghatóságot az azzal a hellyel való lehető legszorosabb kapcsolódás alapján kell meghatározni, ahova a szolgáltatásnyújtó tevékenységének súlypontja esik. A kérdést

8 – A fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet.

9 – *Uo.*,18. pont.

10 – *Uo.*,38. pont.

11 – *Uo.*,28. pont.

12 – *Uo.*,40. pont.

13 – *Uo.*,42. pont.

előterjesztő bíróság szerint a felperes a kereskedelmi ügynöki szolgáltatásokat a tevékenysége súlypontjának tekinthető ausztriai székhelyéről nyújtotta, amely indok alapján a szóban forgó ügyben az osztrák bíróságok rendelkeznek joghatósággal.

20. A kérdést előterjesztő bíróság továbbá úgy véli, hogy a Besix-ügyben[14] megfogalmazott alapelv a jelen ügyben nem alkalmazható. A Besix-ügy egy földrajzilag nem korlátozott tartózkodási kötelezettségre vonatkozott, míg a jelen ügyben a teljesítési helyek földrajzilag behatároltak.

21. Mindezek fényében a kérdést előterjesztő bíróság 2008. december 23-i végzésével[15] az EK-Szerződés 234. cikkével összefüggésben értelmezett 68. cikke alapján a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1. a) Szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés esetén akkor is alkalmazni kell-e a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL L 12., 2001.1.16., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.; a továbbiakban: Brüsszel I. rendelet) 5. cikke 1. pontja b) pontjának második francia bekezdését, ha a szolgáltatásokat a megállapodás szerint több tagállamban nyújtják?

Az e kérdésre adandó igenlő válasz esetén: Úgy kell-e értelmezni az említett rendelkezést, hogy

b) a jellemző kötelezettség teljesítésének helyét az a hely határozza meg, ahol – az időráfordítás és a tevékenység jelentősége alapján – a szolgáltatás nyújtója tevékenységének súlypontja található;

c) ha a tevékenység súlypontjának helye nem állapítható meg, a szerződéses

14 – A C-256/00. sz. Besix-ügyben 2002. február 19-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-1699. o.).

15 – E lábjegyzet csak az indítvány szlovén változatát érinti.

igények iránti kereset a felperes választása szerint a Közösségen belül a szolgáltatásnyújtás valamennyi helyén benyújtható?

2. Az első kérdésre adandó nemleges válasz esetén:

Szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés esetén akkor is alkalmazható-e a Brüsszel I. rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja, ha a szolgáltatásokat a megállapodás szerint több tagállamban nyújtják?"

IV – A Bíróság előtti eljárás

22. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat 2009. január 15-én érkezett a Bírósághoz. Az írásbeli szakaszban az alapeljárás felei, a német kormány, az Egyesült Királyság Kormánya, valamint a Bizottság nyújtott be észrevételeket. A 2009. október 29-i tárgyaláson az alapeljárás feleinek képviselői, a német kormány és a Bizottság tettek szóbeli észrevételeket és válaszoltak a Bíróság kérdéseire.

V – A felek érvei

A – *Az elfogadhatóság*

23. Az elfogadhatóság kérdését kizárólag a Bizottság tárgyalja írásbeli észrevételeiben, azt állítva, hogy az EK-Szerződés 68. cikke alapján csak azon bíróságok előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdései fogadhatók el, amelyeknek a határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nem lehet jogorvoslattal élni. A Bizottság szerint annak kérdése, hogy valóban az utolsó igazságszolgáltatási fórum előtt vagyunk-e, a konkrét körülményektől, nevezetesen attól a kérdéstől függ, hogy a szóban forgó ügyben jogorvoslattal lehet-e élni a bíróság határozata ellen.

24. A jelen ügy konkrét körülményei alapján a Bizottság szerint a szóban forgó határozat ellen nem lehetséges jogorvoslattal élni. A Bizottság megállapítja, hogy az osztrák

polgári perrendtartás (Zivilprozessordnung) 528. §-a (2) bekezdésének második francia bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelem nem elfogadható, ha az elsőfokú bíróság megtámadott végzését teljes egészében helyben hagyták. Amennyiben a szóban forgó ügyben a kérdést előterjesztő bíróság helyben kívánja hagyni az elsőfokú bíróság joghatóságáról szóló végzést, határozata ellen többé nincs helye felülvizsgálatnak. A Bizottság szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések tehát elfogadhatók.

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés*

1. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának a több tagállamban történő szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre való alkalmazása (az 1. kérdés a) pontja)

25. Az *alapeljárás felperese,* a *német kormány* és az *Egyesült Királyság Kormánya* azt javasolja, hogy a Bíróság az első kérdésre azt válaszolja, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre akkor is alkalmazható, ha a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják. Ezek a felek lényegében azt hangsúlyozzák, hogy a Bíróság Color Drack ügyben hozott ítélete abban az esetben is alkalmazható, ha a szerződéses kötelezettséget több tagállamban kell teljesíteni. Az alapeljárás felperese, a német kormány, valamint a Bizottság előadásából is kitűnik, hogy ezek a felek úgy vélik, a Bíróság erre az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre már a Rehder-ügyben választ adott.

26. Az alapeljárás felperese hozzáteszi, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése jelen ügyben való alkalmazásával a kiszámíthatóság célkitűzését is figyelembe kell venni, mivel az alapeljárás felei által kötött szerződésből egyértelműen következik, hogy a felperes a szolgáltatásokat mely tagállamokban nyújtja. A felperes szerint itt is a Besix-ügyben hozott ítélettől[16] való fő különbségről van szó, amelyben nem lehetett meghatározni, hogy a szerződéses kötelezettségeket mely tagállamokban kellett teljesíteni, amennyiben a szerződéses kötelezettség tartalma tartózkodási kötelezettség volt.

27. A német kormány utal továbbá arra, hogy egy és ugyanazon szerződéses jogviszonyon alapuló valamennyi kereseti kérelemre annak a bíróságnak kell joghatósággal rendelkeznie,

16 – Lásd a fenti 14. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítéletet.

amely ezzel a szerződéses jogviszonnyal a legszorosabb kapcsolatban áll.

28. Az Egyesült Királyság Kormánya úgy véli, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre attól függetlenül alkalmazandó, hogy a szolgáltatásokat egyetlen tagállamban nyújtották, vagy többen. E tekintetben utal arra, hogy ez az értelmezés összhangban van a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontjával, és megfelel ennek az elvnek: először is a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontját mindig alkalmazni kell, amikor ez ésszerűen lehetségesnek bizonyul, másodszor, a kiszámíthatóság érdekében a joghatóságnak könnyen meghatározhatónak kell lennie egy adott ügyben; harmadszor, el kell kerülni azt, hogy különböző bíróságok döntsenek ugyanazon per különböző vonatkozásai tekintetében, negyedszer pedig, a jelen ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adandó válasznak összhangban kell lennie a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának a Bíróság általi értelmezésével.[17]

29. A Bizottság hangsúlyozza, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának szövegéből és rendszeréből nem következik, hogy az ingó dolgok értékesítésére vagy a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre vonatkozó joghatóságot csak abban az esetben lehetne meghatározni e rendelkezés alapján, ha a szerződéses kötelezettséget egyetlen tagállamban teljesítik. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja hatályának ilyen korlátozása nincs összhangban a rendelet célkitűzéseivel. A Bizottság hangsúlyozza, hogy a (2), a (6) és a (8) preambulumbekezdésből kitűnik, hogy a belső piac megfelelő működésének biztosítása érdekében a joghatósági szabályok egységesítésére irányuló intézkedések elfogadására van szükség, ha a felperes a tagállamok egyikében lakóhellyel rendelkezik, de – mint jelen ügyben is – az ügyben határon átnyúló elem van. A Bizottság úgy véli, hogy nem lenne összhangban ezzel a célkitűzéssel, ha az ingó dolgok értékesítésére vagy a szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésekre vonatkozó különös joghatóság meghatározását kizárólag az ingó dolgoknak egyetlen tagállamban való szállítására vagy a szolgáltatások egy tagállamban való nyújtására korlátoznák. A hatály ilyen korlátozása érezhetően érintené többek között a rendelkezés hatékonyságát, mivel abban az esetben, ha az ingó dolgoknak akár csak egy részét is másik tagállamba szállítanák, vagy a szolgáltatásoknak akár csak egy részét is más tagállamban nyújtanák, ezt a rendelkezést nem lehetne többé alkalmazni. Ez nem lenne összhangban a rendelkezés megalkotásával sem. A Brüsszeli Egyezmény korábban hatályos 5. cikkének 1. pontjához képest a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1 pontját olyan értelemben módosították, hogy „teljesítési helyként" ingó dolog értékesítése vagy szolgáltatás nyújtása esetén e cikk értelmében a szerződésre jellemző kötelezettség teljesítésének helyét jelölték meg. Ez a rendelkezés megkönnyítette tehát a szerződésre jellemző kötelezettség teljesítésének helyére vonatkozó joghatósággal rendelkező bíróság meghatározását a leggyakoribb,

17 – A Dánia, Írország, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága csatlakozásáról szóló, 1978. október 9-i egyezménnyel (HL L 304., 1978.10.30., 1. o. és – módosított szöveg – 77. o.), a Görög Köztársaság csatlakozásáról szóló, 1982. október 25-i egyezménnyel (HL L 388., 1982.12.31., 1. o.), a Spanyol Királyság és a Portugál Köztársaság csatlakozásáról szóló, 1989. május 26-i egyezménnyel (HL L 285., 1989.10.3., 1. o.), valamint az Osztrák Köztársaság, a Finn Köztársaság és a Svéd Királyság csatlakozásáról szóló, 1996. november 29-i egyezménnyel (HL C 15., 1997.1.15., 1. o.) módosított, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (HL L 299., 1972.12.31., 32. o.).

határon átnyúló elemet tartalmazó szerződések esetében.

30. A többi féltől eltérően az *alapeljárás alperese* úgy véli, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése nem alkalmazható a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre, amennyiben a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják. Ez a fél hangsúlyozza, hogy a Bíróság Color Drack ügyben hozott ítélete, amely ingó dolgok egy tagállamban történő szállítására irányuló szerződésre vonatkozott, nem alkalmazható a jelen ügyben, amely több tagállamban történő szolgáltatásnyújtásra vonatkozik, mivel annak alkalmazása nem felelne meg a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása kiszámíthatósága célkitűzésének. Amennyiben a felperes forgalmának legnagyobb részét más tagállamokban, és nem Ausztriában bonyolította (a felperes előadása szerint a legjelentősebb forgalmat Lengyelországban bonyolította), a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása nem kiszámítható. Az alperes ezzel összefüggésben Bot főtanácsnok Color Drack ügyben ismertetett indítványára[18] is hivatkozik, amelyben a főtanácsnok úgy vélte, hogy abban az esetben, ha a szerződéses kötelezettségek teljesítésének helye különböző tagállamokban található, a joghatóságot nem lehet a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja alapján meghatározni.[19] Ez a fél úgy véli továbbá, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontja csupán egyetlen teljesítési helyre vonatkozik, mivel a „hely” fogalmát mindig egyes számban alkalmazza. A Besix-ügyben hozott ítéletre[20] utalva ez a fél rámutat arra is, hogy az abból eredő esetleges negatív hatások, hogy különböző bíróságok döntenek ugyanannak a pernek a különböző vonatkozásai tekintetében, elkerülhetők lennének, ha a felperes az alperes székhelyén nyújt be keresetet.

18 – Bot főtanácsnok C-386/05. sz. Color Drack ügyben 2007. február 15-én ismertetett indítványa (EBHT 2007., I-3699. o.).

19 – *Uo.*, 30. pont.

20 – Lásd a fenti 14. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítéletet.

2. A joghatóság meghatározása a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alapján (az 1. kérdés b) pontja)

31. Az *alapeljárás felperese* és a *Bizottság* úgy véli, hogy a joghatósággal rendelkező bíróságot azon hely alapján kell meghatározni, ahol a szolgáltatást nyújtó személy tevékenységének súlypontja található (Tätigkeitsschwerpunkt).

32. A felperes továbbá hangsúlyozza, hogy a szerződő felek a szerződésben könnyen meg tudják előre határozni a szolgáltatás nyújtásának súlypontját, és ezáltal a joghatóság

meghatározása megfelel a kiszámíthatóság célkitűzésének, mivel a felperes pontosan tudni fogja, hogy mely bíróságokhoz nyújthat be keresetet, míg az alperes tudni fogja, hogy mely bíróságok előtt perelhető. A felperes az alapeljárásban azt állította, hogy szóban kötött szerződés alapján kereskedelmi ügynöki szolgáltatásokat nyújtott, melynek keretében új ügyfeleket szerzett a megbízó számára, fenntartotta a korábbi ügyfelekkel fennálló kapcsolatokat, tárgyalásokat folytatott az ügyfelekkel a szerződések megkötése előtt, szerződéseket kötött, panaszokat fogadott, és általános támogatást biztosított a megbízó részére termékeinek értékesítéséhez. Amennyiben szolgáltatásainak legnagyobb részét ausztriai székhelyéről nyújtotta, e fél szerint az osztrák bíróságnak kell joghatósággal rendelkeznie a jogvita eldöntésére.

33. A Bizottság szerint a joghatóságnak a szolgáltatást nyújtó személy tevékenységének súlypontja alapján történő meghatározása megfelel a megfelelő joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása különböző célkitűzéseinek: először is, megfelel annak a célkitűzésnek, hogy ugyanabból a szerződésből eredő valamennyi jogvitát egyetlen bíróság tárgyaljon; másodszor, lehetővé teszi a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározásának kiszámíthatóságára vonatkozó célkitűzés elérését; harmadszor, a joghatóság ilyen meghatározása megfelel a szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság közötti földrajzi közelség célkitűzésének; negyedszer pedig, ez a meghatározás a felek közötti „fegyveregyenlőség" elvének is megfelel, mivel a felperesnek így lehetősége van arra, hogy a teljesítés helyének bírósága előtt indítson keresetet, míg az alperest csak egyetlen tagállamban lehet perelni. A Bizottság hangsúlyozza, hogy meg kell állapítani, hogy a szolgáltatásokat főként mely tagállamokban nyújtották; e tekintetben az összes körülményt figyelembe kell venni, például azt a helyet, ahol a szerződések legnagyobb részét megkötötték, és azt a helyet, ahol a forgalom a legjelentősebb volt. A Bizottság úgy véli, hogy a konkrét ügyben az a hely, ahol a szolgáltatások legnagyobb részét nyújtották, Ausztriában található, mivel a kereskedelmi ügynök a kereskedelmi ügynöki szolgáltatások 70%-át Ausztriában bonyolította, és csak 30%-át külföldön. Az, hogy a felperes Ausztriában csak 25% nyereségre tett szert, nem ellentétes az osztrák bíróság joghatóságával, mivel a felperes tevékenységét az ausztriai Amstetten városában található székhelyéről szervezte meg.

34. A *német kormány* szerint a több tagállamban folytatott kereskedelmi ügynöki tevékenység esetében abból a megdönthető vélelemből kell kiindulni, hogy a kereskedelmi

ügynök „központi irodája” (Hauptbüro) az a hely, ahol a szolgáltatásokat a szerződésnek megfelelően nyújtják, illetve amely alapján a joghatósággal rendelkező bíróságot megállapítják.

35. A Bizottság a német kormány alapeljárásban tett észrevételeire adott válaszában hangsúlyozta, hogy nem ért egyet az ilyenfajta megdönthető vélelem felállításával, mivel ez ellentétes lenne azon 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának céljával, amely rendelet keretében a tényállás elemei alapján a joghatóságot meg kell határozni. Ezen elemek vizsgálatát a nemzeti bíróság nem folytathatná le, ha az alperes vitatná azt a vélelmet, amelynek folytán a bizonyítási teher őt terheli. A megdönthető vélelem túlzott előnyben részesíti a kereskedelmi ügynököt, aki a székhelyén mindig indíthat kereseteket, és mindig perelhető,[21] míg az alperes számára egy ilyen megdönthető vélelemnek csak akkor lenne ugyanez a hatása, ha a joghatóság a 44/2001 rendelet 2. cikke (1) bekezdésének általános szabálya alapján lenne meghatározva.

36. Az *Egyesült Királyság Kormánya* úgy véli, nem megfelelő a joghatóságnak a szolgáltatást nyújtó személy tevékenységének súlypontja alapján történő meghatározása. Az Egyesült Királyság Kormánya valójában ezt úgy érti, hogy a szolgáltatásokat nyújtó személy tevékenysége súlypontjának általános jellegű meghatározásáról van szó. Az Egyesült Királyság Kormánya úgy véli, hogy a szolgáltatásnyújtás helyének annak a helynek kell lennie, ahol a szerződés alapján a szolgáltatásokat ténylegesen nyújtották – ezt a szóban forgó ügyben a releváns tények és a gazdasági realitások alapján a nemzeti bíróságnak kell mérlegelnie.

3. A joghatóság meghatározása abban az esetben, ha a tevékenység súlypontja nem határozható meg (az 1. kérdés c) pontja)

37. Az *alapeljárás felperese* és a *német kormány* úgy véli, hogy az 1. kérdés c) pontjára igenlő választ kell adni, amennyiben ugyanis a tevékenység súlypontja nem határozható meg, a kereset a felperes választása szerint a Közösségen belül a szolgáltatásnyújtás bármelyik helyén benyújtható.

38. Ezzel ellentétben az *Egyesült Királyság Kormánya* azon a véleményen van, hogy azokban az esetekben, amelyekben a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják, és nem lehet meghatározni az elsődleges szolgáltatásnyújtás helyét, a 44/2001 rendelet 5. cikke

21 – A Bizottság az alapeljárásban nem a „Hauptbüro” (központi iroda), hanem a „Niederlassung” vagy „Hauptniederlassung” (telephely/elsődleges telephely) kifejezést használta.

(1) bekezdésének b) alpontja nem alkalmazható, mivel a felperes számára annak lehetővé tétele, hogy választhasson azon bíróságok között, amelyek előtt a keresetet benyújtja, egy tetszőleges bíróság joghatóságához vezetne, és a joghatóság ilyen meghatározása rendkívül kiszámíthatatlan lenne az alperes számára.

39. Figyelembe véve az 1. kérdés a) és b) pontjaira adott választ, a Bizottság az 1. kérdés c) pontjára nem válaszol.

C – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés*

40. Ami az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdést illeti, az *alapeljárás felperese* és a *Bizottság* úgy véli, hogy az első kérdésre adott igenlő válaszra tekintettel e kérdésre nem kell válaszolniuk.

41. *Az alapeljárás felperese* azon a véleményen van, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja a jelen ügyben nem alkalmazható, mivel a joghatóságnak az a) pont alapján történő meghatározása – ugyanúgy, mint az ugyanezen cikk b) alpontja alapján történő – nem teszi lehetővé a kiszámíthatóság és a jogbiztonság biztosítását a joghatóság meghatározásában.

42. Az *Egyesült Királyság Kormánya* úgy véli, hogy abban az esetben, ha a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja azért nem alkalmazható, mert a szolgáltatásnyújtás helyét lehetetlen meghatározni, ugyanezen cikk a) pontját kell alkalmazni. Érvelésében hivatkozik e cikk c) pontjára, amely úgy rendelkezik, hogy az a) pontot kell alkalmazni, amennyiben a b) pont nem alkalmazható.

43. *A német kormány* nem foglal állást az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdést illetően.

VI – A főtanácsnok álláspontja

A – *Bevezetés*

44. A Bíróságtól a jelen ügyben a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja második

francia bekezdésének értelmezését kérik egy ügynöki szerződéssel kapcsolatban[22] arra az esetre vonatkozóan, amikor a kereskedelmi ügynök a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtja. A Bíróságnak tehát lehetősége lesz arra, hogy döntsön a több tagállamban történő szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekből eredő jogvitákra vonatkozó joghatóság kérdéséről, amely a jogirodalomban már egy ideje jelzett probléma.[23] Ez a kérdés egy szállítási szerződéssel kapcsolatban már a Rehder-ügyben[24] felmerült, de ebben az esetben a különböző tagállamokban történő szolgáltatásnyújtás kérdése nem volt annyira problematikus, mivel a szolgáltatás nyújtása csak két helyen volt lehetséges, a repülőgép indulási és érkezési helyén. Ez az ügy lesz tehát az első, amelyben a Bíróságnak állást kell foglalnia a joghatóság kérdéséről abban az esetben, ha a szolgáltatásokat több helyen, különböző tagállamokban nyújtják.

45. Ez az ügy mindazonáltal nem az egyetlen a Bíróság előtt, amely ezt a kérdéskört érinti. Meg kívánom jegyezni, hogy jelenleg a Bíróság előtt folyamatban lévő és hasonló kérdéskört érintő Hölzel kontra Seunig[25] ügyben még nem született döntés: ez az ügy a joghatóság abban az esetben való meghatározásának a kérdésére vonatkozik, ha a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják. A jelen ügyben hozott döntés a Hölzel kontra Seunig ügyben való döntést is befolyásolni fogja.

46. Hangsúlyozni kívánom továbbá, hogy azok a szerződések, amelyek tekintetében a joghatóság meghatározásának kérdése a több tagállamban történő szolgáltatásnyújtás lehetősége miatt felmerül, nagyon különbözők.

22 – A Bíróság természetesen foglalkozott már a joghatóság kérdésével ügynöki szerződésekből eredő jogvitákban a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának értelmezése keretében a C-420/97. sz. Leathertex-ügyben (EBHT 1999., I-6747. o.). Ez az ügy ugyanakkor jelen ügyben nem releváns, mivel a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontja alapján a joghatóságot másképp határozzák meg, mint a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja alapján. A jelenlegi 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja felel meg a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke 1. pontjának; e cikk alapján a joghatóság meghatározásához a szóban forgó kötelezettségek teljesítési helyét a szerződésre irányadó jog *(lex causae)* határozza meg, és a szerződésre irányadó jogot a belső kollíziós szabályai alapján annak a nemzeti bíróságnak kell meghatároznia, amely előtt az eljárást indították. A joghatóságnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapján történő meghatározását illetően lásd a jelen indítvány 76. lábjegyzetét is.

23 – Erre a problémára utal például a jogirodalomban Gaudemet-Tallon, H., Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement nº 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano, 3. kiadás, Librairie générale de droit et de jurisprudence, Párizs 2002, 159. o., 199. pont; Mankowski, P. in Magnus, U., Mankowski, P. (szerk.), Brussels I Regulation, Sellier. European Law Publishers, München 2007, 147. o., 120. és azt követő pont; Leible, S., Zuständiges Gericht für Entschädigungsansprüche von Flugpassagieren, Európaische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 16/2009. szám, 573. o.

24 – Lásd a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítéletet.

25 – A C-147/09. sz., Hölzel kontra Seunig ügy; az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket a Hivatalos Lap 2009. július 4-i C 153. számának 27. oldalán tették közzé. A Hölzel kontra Seunig ügyben az Ausztriában lakó felperes először különböző ügyletek lebonyolításával (például banki ügyletek, segítségnyújtás, idős emberek lakóhelyükön történő foglalkoztatása) bízta meg a Cseh Köztársaságban lakóhellyel rendelkező alperest, ezt követően általános jelleggel megbízta azzal, hogy minden ügyletben képviselje. A kérdést előterjesztő bíróság rámutat arra, hogy nem lehetett megállapítani, hogy az alperes a felperes számára ügyleteinek legnagyobb részét Ausztriában vagy a Cseh Köztársaságban bonyolította. A tényállást illetően lásd az Oberlandesgericht Wien (Ausztria) 2009. február 27-i végzését.

Ilyen kérdés felmerülhet például az ügyvéd és ügyfele közötti képviseleti szerződések tekintetében is.[26] Ha például egy Luxemburgban letelepedett ügyvédi iroda németországi ügyfelet képvisel egy Franciaországban folyó ügyben, és az ügyfél és az ügyvédi iroda között jogvita alakul ki, felmerül annak a kérdése, hogy mely bíróság rendelkezik joghatósággal e jogvita eldöntésére. A joghatóság meghatározása ugyanígy bonyolult lehet ügynöki szerződés esetében is, ha az ügynök a megbízó javára több tagállamban jár el. A Bíróságnak tehát a jelen ügyben való döntésnél figyelembe kell vennie a határozat más típusú, több tagállamban történő szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre gyakorolt lehetséges következményeit.

B – *Az elfogadhatóság*

47. Az EK-Szerződés 234. cikkével összefüggésben értelmezett 68. cikke alapján csak olyan bíróság terjeszthet előzetes döntéshozatalra az EK-Szerződés „Vízumok, menekültügy, bevándorlás és a személyek szabad mozgására vonatkozó egyéb politikák" című IV. Címe értelmezésére vagy a közösségi intézményeknek e cím alapján elfogadott aktusai érvényességére és értelmezésére vonatkozó kérdéseket a Bíróság elé, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség.[27] Az EK-Szerződés 61. cikkének c) pontja és 67. cikkének 1. pontja alapján elfogadott 44/2001 rendelet a közösségi intézményeknek e cím alapján elfogadott aktusai közé tartozik.

48. A jelen ügyben a válasz arra a kérdésre, hogy a kérdést előterjesztő bíróság meghatározható-e úgy, mint „amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség", attól a határozattól függ, amelyet a joghatóságot megállapító határozattal szemben a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyó jogorvoslati eljárásban hoznak.[28] Amint az osztrák polgári perrendtartás (Zivilprozessordnung) 528. §-a (2) bekezdé-

26 – Hasonlóképpen Mankowski, *i.m.* (23. lábjegyzet), 147. o., 120. pont.

27 – Megjegyzem, hogy az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról szóló, 2007. december 13-án Lisszabonban aláírt Lisszaboni Szerződés (HL C 306., 2007.12.17., 1. o.) 2. cikkének 67. pontja hatályon kívül helyezi az EK-Szerződés jelenlegi 68. cikkét. Ez azt jelenti, hogy a Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jei hatályba lépését követően ezzel a területtel kapcsolatban a tagállamok valamennyi bírósága előterjesztheti kérdéseket előzetes döntéshozatalra, és nemcsak azok a bíróságok, amelyeknek a határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség. Amennyiben az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elfogadhatóságát a kérdéseknek a Bírósághoz történő érkezése időpontja alapján mérlegelik, a Lisszaboni Szerződés e rendelkezését a jelen ügyben nem kell figyelembe venni.

28 – Véleményem szerint annak értékelése, hogy olyan bíróságról van-e szó, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs bírósági jogorvoslati lehetőség, nem elvont, hanem konkrét, és a bírósági jogorvoslati lehetőségek fennállásától függ a szóban forgó ügyben. Így a Bíróság a konkrét körülmények értékelése alapján elfogadhatatlannak ítélt egy előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést, például a C-51/03. sz. Georgescu-ügyben 2004. március 31-én hozott végzésének (EBHT 2004., I-3203. o.) 29–32. pontjában és a C-555/03. sz. Warbecq-ügyben 2004. június 10-én hozott végzésének (EBHT 2004., I-6041. o.) 12–15. pontjában. A jogirodalomban azon bíróságok fogalmának konkrét értékelését illetően, amelyek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, lásd például Rossi, M., in Calliess, C., Ruffert, M. (szerk.), EUV/EGV. Das Verfassungsrecht der Europäischen Union mit Europäischer Grundrechtecharta. Kommentar, 3. kiadás, Beck, München 2007, 951. o., 4. pont.

sének második francia bekezdéséből kitűnik, a kérdést előterjesztő bíróság határozata ellen jogorvoslati kérelem (felülvizsgálati kérelem) nem nyújtható be, ha ez a bíróság az elsőfokú bíróság joghatóságra vonatkozó határozatát helybenhagyja. Ez *a contrario* azt jelenti, hogy ha a kérdést előterjesztő bíróság nem hagyja helyben az elsőfokú bíróság határozatát, benyújtható jogorvoslati kérelem (felülvizsgálat) a kérdést előterjesztő bíróság határozata ellen.

49. A kérdést előterjesztő bíróság kijelenti, hogy helyben kívánja hagyni az elsőfokú bíróságnak a joghatóságra vonatkozó határozatát, és hogy ennélfogva határozata ellen nem nyújtható be jogorvoslat.[29] Mindazonáltal hangsúlyozom, hogy e határozat tartalma nem pusztán a kérdést előterjesztő bíróság mérlegelésétől függ, hanem mindenekelőtt a Bíróságnak az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adandó válaszától. Ha a Bíróság válasza érdemben megfelel az osztrák elsőfokú bíróság határozatának, nem lehet jogorvoslattal élni a kérdést előterjesztő bíróság határozata ellen, de ha a Bíróság másképp dönt, akkor a kérdést előterjesztő bíróság határozata ellen benyújtható a jogorvoslati kérelem, és ebben az esetben az nem olyan bíróság lesz, „amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség."

50. A jelen ügyben az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések álláspontom szerint mindazonáltal elfogadhatók. Az elfogadhatóság mellett szóló alapvető érvként meg kell említeni azokat a következményeket, melyeket a kérdések elfogadhatatlannak nyilvánítása eredményezne. Ebben az esetben a kérdést előterjesztő bíróság egymaga döntene, és helybenhagyná az elsőfokú bíróság határozatát. Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróság olyan bíróság lenne, „amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség". Továbbá, ha a kérdéseket elfogadhatatlannak nyilvánítanák, ez előrevetítené a Bíróságnak – és következésképpen a kérdést előterjesztő bíróságnak – a szóban forgó ügyben való érdemi döntését, mivel valójában azt feltételezné, hogy a Bíróság – így a kérdést előterjesztő bíróság is – másképp döntene, mint az osztrák elsőfokú bíróság. Bizonyára igaz az, hogy a szóban forgó ügy csak annak lehetőségét érinti, hogy a kérdést előterjesztő bíróság az utolsó igazságszolgáltatási fórum, de ez a lehetőség elegendő lehet az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések elfogadásához, mivel az elfogadhatóság vizsgálatának szakaszában még nem lehet tudni, hogy mi

29 – Hozzáteszem, hogy az osztrák jogirodalomban az elfogadhatóság kérdését az EK-Szerződés 68. cikke (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett osztrák polgári perrendtartás *(Zivilprozessordnung)* 528. §-a (2) bekezdésének második francia bekezdése keretében Tarko, I., in Mayer, H., Kommentar zu EU- und EG-Vertrag, Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Bécs 2003., az EK-Szerződés 68. cikke kommentárjának 8. pontjában tárgyalja, amelyben rámutat arra, hogy a kérdést előterjesztő nemzeti bíróság egy a jelen ügyhöz hasonló esetben csak akkor terjeszthet elő kérdést előzetes döntéshozatalra, ha jóvá kívánja hagyni az elsőfokú bíróság határozatát, amely indok miatt a felülvizsgálati kérelem elfogadhatatlan; a szerző szerint erre az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban utalni kell.

lesz az érdemi határozat. Következésképpen úgy vélem, hogy az elfogadhatóság javára kell dönteni, és a kérdést előterjesztő bíróságot tájékoztatni kell az értelmezés minden olyan szempontjáról, amely a jelen ügy eldöntéséhez szükséges.

51. Következésképpen az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések álláspontom szerint a jelen ügyben elfogadhatók.

C – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés*

52. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdés több részből áll. Az 1. kérdés a) pontja arra irányul, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alkalmazható-e azokra a szerződésekre, amelyek alapján több tagállamban nyújtanak szolgáltatásokat, ahogyan a jelen ügyben az ügynöki szerződés esetében. Az 1. kérdés b) pontja a joghatóság meghatározására vonatkozik ügynöki szerződés esetén, ha a kereskedelmi ügynöki szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják; pontosabban arról a kérdésről van szó, hogy a jellemző szerződéses kötelezettségek teljesítési helyét az a hely határozza-e meg, ahol a szolgáltató tevékenységének súlypontja található. Az 1. kérdés c) pontja arra irányul, hogy abban az esetben, ha a tevékenység súlypontjának helye nem állapítható meg, a szerződésből eredő valamennyi igényre vonatkozó kereset a felperes választása szerint a Közösségen belül a szolgáltatásnyújtás valamennyi helyén benyújtható-e.

53. Mielőtt rátérnék a kérdést előterjesztő bíróság által előterjesztett kérdésekre, elemzésemben először bemutatom az ügynöki szerződés alapvető jellegzetességeit, amely szerződés a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) pontjának második francia bekezdése értelmében szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés.

1. Bevezető megjegyzések az ügynöki szerződésről

a) Az ügynöki szerződés jellegzetességei

54. A tagállami jogszabályok az ügynöki szerződések területén – ami e szerződések alapvető jellegzetességeit illeti – összhangban vannak a tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló

86/653/EGK irányelvvel[30] (a továbbiakban: 86/653 irányelv).

55. A 86/653 irányelv alapján kereskedelmi ügynök az önálló vállalkozóként működő közvetítő, aki folyamatos felhatalmazással[31] rendelkezik arra, hogy más javára (megbízó) áruk eladására vagy vételére tárgyalásokat folytasson, vagy arra, hogy a megbízó javára és annak nevében ilyen ügyletekre tárgyalásokat folytasson, és az ilyen ügyleteket megkösse.[32] A kereskedelmi ügynök köteles a rendelkezésére álló valamennyi szükséges információról tájékoztatni a megbízót, és a megbízó ésszerű utasításainak eleget tenni.[33] Tevékenységének kifejtése során a kereskedelmi ügynök köteles gondoskodni a megbízó érdekeinek érvényesítéséről, valamint megfelelő gondossággal és jóhiszeműen eljárni.[34]

56. A 86/653 irányelv alapján a megbízó köteles kereskedelmi ügynökét az érintett árura vonatkozó szükséges dokumentációval ellátni, és számára az ügynöki szerződés teljesítéséhez szükséges tájékoztatást megadni; emellett köteles értesíteni a kereskedelmi ügynököt, ha azt állapítja meg, hogy a kereskedelmi ügyletek nagyságrendje jelentősen alacsonyabb lesz, mint amire a kereskedelmi ügynök általában számíthatott.[35] A kereske-

30 – A tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról szóló, 1986. december 18-i tanácsi irányelv (HL L 382., 1986.12.31., 17. o., magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 177. o.). Amint az irányelv második preambulumbekezdésében szerepel, az irányelv többek között azért került elfogadásra, mivel a kereskedelmi ügynökségekkel kapcsolatos nemzeti jogszabályok eltérései alapvetően gátolják az ügynöki szerződések létrejöttét és működését a különböző tagállamokban letelepedett megbízó és kereskedelmi ügynök között. Megemlítem, hogy ezt az irányelvet például az osztrák jogba a Handelsvertretergesetz, a belga jogba a Loi relative au contrat d'agence commerciale, a francia jogba a Code de commerce (L134–1–L-134–17. cikk), az olasz jogba a Codice Civile (1742–1753. cikk), a német jogba a Handelsgesetzbuch (84–92c. cikk), a szlovén jogba az Obligacijskim zakonikom (807–836. cikk), a brit jogba a Statutory Instrument 1993 No. 3053 – The Commercial Agents (Council Directive) Regulations 1993 ültette át.

31 – Hangsúlyozni kell, hogy az ügynöki szerződés folyamatos szerződéses jogviszony, ami már a 86/653/EGK irányelv szövegéből kitűnik. A szerződéses jogviszony folyamatos jellege következik továbbá azon rendelkezések megfogalmazásából, amelyekkel egyes tagállamok ezt az irányelvet a nemzeti jogukba átültették. Az osztrák jogban például a Handelsvertretergesetz 1. cikkének (1) bekezdése így rendelkezik: „Handelsvertreter ist, wer von einem anderen mit der Vermittlung oder dem Abschluss von Geschäften […] *ständig* betraut ist […]". A belga jogban a Loi relative au contrat d'agence commerciale 1. cikke szerint: „Le contrat d'agence commerciale est le contrat par lequel […] l'agent commercial est chargée *de façon permanente* […] de la négociation et éventuellement de la conclusion d'affaires […] du commettant". A francia jogban a Code de commerce L134–1. cikke a következőképpen rendelkezik: „L'agent commercial est un mandataire qui […] est chargé, *de façon permanente*, de négocier et, éventuellement, de conclure des contrats […]". Az olasz jogban a Codice Civile 1742. cikke szerint: „Col contratto di agenzia una parte assume *stabilmente* l'incarico di promuovere, per conto dell'altra […] la conclusione di contratti […]". A német jogban a Handelsgesetzbuch 84. cikkének (1) bekezdése így rendelkezik: „Handelsvertreter ist, wer […] *ständig* damit betraut ist, für einen anderen […] Geschäfte zu vermitteln oder in dessen Namen abzuschließen […]". A szlovén jogban az Obligacijskega zakonika 807. cikkének rendelkezése szerint: „S pogodbo o trgovskem zastopanju se zastopnik zaveže, da bo *ves čas* skrbel za to, da bodo tretje osebe sklepale pogodbe z njegovim naročiteljem […]". A brit jogban a The Commercial Agents (Council Directive) Regulations 1993 így rendelkezik: „»[C]ommercial agent« means a self-employed intermediary who has *continuing* authority to negotiate the sale or purchase of goods on behalf of another person […]". Kiemelés tőlem.

32 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 1. cikkének (2) bekezdését.

33 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 3. cikkének (2) bekezdését. Hozzáteszem, hogy az irányelv 5. cikkében kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a felek a kereskedelmi ügynök és a megbízó jogait és kötelezettségeit előíró 3. és 4. cikk rendelkezéseitől nem térhetnek el.

34 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 3. cikkének (1) bekezdését.

35 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 4. cikkének (2) bekezdését.

delmi ügynökével kapcsolatban a megbízó megfelelő gondossággal és jóhiszeműen köteles eljárni.[36]

57. A kereskedelmi ügynököt tevékenységéért jutalék illeti meg.[37] A jutalék összegét rendszerint a szerződő felek állapítják meg, de ilyen megállapodás hiányában a 86/653 irányelv rendelkezése szerint – a tagállamoknak a díjazás mértékére vonatkozó kötelező rendelkezései alkalmazásának sérelme nélkül – a kereskedelmi ügynököt a tevékenysége kifejtésének helyén szokásos mértékű díjazás illeti meg.[38]

58. A 86/653/EGK irányelv nem rendelkezik kifejezetten arról, hogy az ügynöki szerződést írásban kell megkötni, de a tagállamok előírhatják, hogy egy ügynöki szerződés csak írásba foglalva érvényes.[39] Ezenkívül és ezen irányelv alapján a felek mindegyike jogosult kérelem alapján megkapni a másik féltől az ügynöki szerződés feltételeit, beleértve az utólagos megállapodások bármely feltételét írásban tartalmazó aláírt dokumentumot.[40] Az irányelv szerint az ezen jogról való lemondás semmis.[41]

b) Az ügynöki szerződés mint szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés

59. A jelen eljárás céljából meg kell állapítani, hogy az ügynöki szerződés a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében vett szolgáltatás nyújtására irányuló szerződés.[42] Amint a

36 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 4. cikkének (1) bekezdését.

37 – A 86/653/EGK irányelv 7. cikkének (1) és (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a kereskedelmi ügynököt jutalék illeti meg az ügynöki szerződésben meghatározott időszakban megkötött kereskedelmi ügyletek után, ha az ügyletet az ő tevékenységének eredményeként kötötték meg; vagy ha az ügyletet olyan harmadik személlyel kötötték meg, akit korábban ő ugyanolyan ügyletre mint vevőt szerzett meg, de akkor is, ha akár egy meghatározott földrajzi területtel vagy vevőkörrel bízták meg, vagy akár egy meghatározott földrajzi terület vagy vevőkör vonatkozásában kizárólagos jogai vannak. Bizonyos kivételesen meghatározott esetekben a kereskedelmi ügynököt jutalék illeti meg az ügynöki szerződés megszűnése után megkötött kereskedelmi ügyletek után (lásd a 86/653/EGK irányelv 8. cikkét).

38 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 6. cikkének (1) bekezdését.

39 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 13. cikkének (2) bekezdését.

40 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 13. cikkének (1) bekezdését. Megjegyzem, hogy például a francia, az olasz, a német és a szlovén jogalkotó ezt a megoldást választotta; ezekben a tagállamokban az előírások nem rendelkeznek kifejezetten arról, hogy az ügynöki szerződést írásban kell megkötni, hanem csak azt írják elő, hogy bármely szerződő fél kérheti a másik féltől a szerződés tartalmát magában foglaló írásos dokumentum elkészítését. A belga jog vonatkozásában lásd a Loi relative au contrat d'agence commerciale 5. cikkét; az olasz jog vonatkozásában lásd a Codice Civile 1742. cikkét; a francia jog vonatkozásában lásd a Code de commerce L134–2. cikkét; a német jog vonatkozásában lásd a Handelsgesetzbuch 85. cikkét, a szlovén jog vonatkozásában pedig lásd az Obligacijski zakonik 808. cikkét.

41 – Lásd a 86/653/EGK irányelv 13. cikkének (1) bekezdését.

42 – Ezt az álláspontot képviseli továbbá a jogirodalom; lásd például Gaudemet-Tallon, H., Du 5 octobre 1999. – Cour de justice des Communautés européennes [a Leathertex-ügyben hozott ítélet kommentárja], Revue critique de droit international privé, 1/2000. szám, 88. o.; Emde, R., Heimatgerichtsstand für Handelsvertreter und andere Vertriebsmittler?, Kommunikation & Recht, 7/2003. szám, 508. o.; Mankowski, *i.m.* (23. lábjegyzet), 131. o., 89. pont; Fach Gómez, K., El Reglamento 44/2001 y los contratos de agencia comercial internacional: aspectos jurisdiccionales, Revista de derecho comunitario europeo, 14/2003. sz., 208. o.; Berlioz. P., La notion de fourniture de services au sens de l'article 5–1 b) du règlement „Bruxelles I", Journal du droit international (Clunet), 3/2008. szám, 45. pont.

Bíróság a Falco-ügyben utalt rá, a szolgáltatások fogalma magában foglalja „legalábbis azt, hogy a szolgáltatásnyújtó fél meghatározott tevékenységet végez díjazás ellenében”.[43] Ez a feltétel a jelen ügyben teljesül, mivel a kereskedelmi ügynök új ügyfeleket szerzett a megbízó számára és fenntartotta a korábbi ügyfelekkel fennálló kapcsolatokat, szerződéseket kötött, fogadta a panaszokat és általános támogatást biztosított a megbízó részére termékeinek értékesítéséhez.[44] Ezeket a szolgáltatásokat díjazás ellenében nyújtotta, mivel tevékenységéért jutalékot kapott. A szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés fennállásának feltétele tehát a jelen ügyben vitathatatlanul teljesül.

2. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának a több tagállamban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre való alkalmazása (az 1. kérdés a) pontja)

60. 1. kérdésének a) pontjával a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alkalmazható-e olyan szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre, mint az ügynöki szerződés a jelen ügyben, amelyek alapján a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják.

61. A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése úgy rendelkezik, hogy a szolgáltatásnyújtási kötelezettségek teljesítésének helye (amely lehetővé teheti valamely személy perlését még akkor is, ha másik tagállamban rendelkezik lakóhellyel[45]), amennyiben arra nem vonatkozik eltérő megállapodás, a tagállam területén az a hely, ahol a szerződés alapján az adott szolgáltatásokat nyújtották, vagy nyújtani kellett volna. Álláspontom szerint e cikk szövegéből nem lehet megállapítani, hogy az csak egy tagállamban vagy több tagállamban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre alkalmazható. A „tagállam” szó egyes számban történő használata sem lehet meghatározó.[46]

43 – Lásd a 3. lábjegyzetben hivatkozott Falco-ügyben hozott ítélet 29. pontját. Lásd továbbá a Falco-ügyben 2009. január 27-én ismertetett indítványom 57. pontját, és az abban hivatkozott jogirodalmat.

44 – Lásd a felperes észrevételeit a jelen indítvány 32. pontjában.

45 – Lásd a 44/2001 rendelet 5. cikkének bevezető rendelkezését.

46 – Egy szigorúan nyelvtani értelmezés alapján esetleg lehetne azzal érvelni, hogy a „tagállam” szó egyes számban történő használata azt bizonyítja, hogy a rendelet 5. cikke 1. pontja b) pontjának második francia bekezdése csak abban az esetben alkalmazható, ha a szolgáltatásokat egy tagállamban nyújtják, de ez álláspontom szerint ellentétes lenne e cikk céljával, amely a joghatóság meghatározása mindenfajta szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés tekintetében. A nyelvtani értelmezés csak az értelmezés kiindulópontja lehet, és azt mindenekelőtt teleologikus és rendszertani értelmezésnek is alá kell támasztania. A közösségi jogban az értelmezés különböző fajtáit illetően lásd például Riesenhuber, K., in Riesenhuber, K. (szerk.): Europäische Methodenlehre. Handbuch für Ausbildung und Praxis, De Gruyter Recht, Berlin 2006, 250. és azt követő o. Lásd továbbá Delnoy, P.: Élements de méthodologie juridique, 2. kiadás, Larcier, Brüsszel 2006, 93. o., aki utal arra, hogy a kifejezéseket is egyértelműen értelmezni kell, ha kitűnik, hogy a nyelvtani értelmezés önmagában nem elegendő a szöveg helyes megértéséhez.

62. Álláspontom szerint mindazonáltal erre a kérdésre igenlő választ kell adni. Ez a válasz következik ugyanis a Bíróság jelenlegi ítélkezési gyakorlatából, különösen a Color Drack[47] és a Rehder-ügyből.[48] A Color Drack ügy nyilvánvalóan nem szolgáltatásnyújtásra, hanem ingó dolog értékesítésére irányuló szerződésre vonatkozott, azonban a jelen ügy szempontjából fontos, ugyanis a Bíróság ezt követően terjesztette ki azokat a szabályokat, amelyeket a Rehder-ügyben a szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésekre kidolgozott.

63. A Color Drack ügyben a Bíróság a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának első francia bekezdésének azokra az esetekre való alkalmazhatóságát állapította meg, amelyekben az ingó dolgot a szerződés alapján ugyanazon tagállamon belül több helyre szállították le. A Bíróság kimondta, hogy ez a cikk alkalmazandó az ugyanazon tagállamon belüli több szállítási hely esetén, és ilyen esetben az ingó dolgok értékesítésére irányuló szerződés alapján indított valamennyi eljárás vonatkozásában az a bíróság rendelkezik joghatósággal, amelynek területén a gazdasági szempontok szerint meghatározandó elsődleges szállítás helye található.[49] Ha ez a hely nem határozható meg, a felperes keresetét választása szerint a szállítási hely szerinti bármely bírósághoz benyújthatja.[50] Ebben az ügyben a Bíróság kifejezetten utalt arra, hogy ezek a megállapítások egyedül arra az esetre vonatkoznak, amikor a szállítási helyek egyetlen tagállamban találhatók, és semmiképpen sem vonatkoznak arra az esetre, amikor a több szállítási hely különböző tagállamokban található.[51]

64. Bot főtanácsnok a Color Drack ügyben azt az álláspontot képviselte, hogy ha a szállítási helyek több tagállamban találhatók, a joghatóság nem határozható meg a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának

47 – Lásd a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítéletet.

48 – Lásd a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítéletet.

49 – Lásd a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet 45. pontját. Az ítélet kommentárjaként lásd például Huber-Mumelter, U., Mumelter, K. H.: Mehrere Erfüllungsorte beim forum solutionis: Plädoyer für eine subsidiäre Zuständigkeit am Sitz des vertragscharakteristisch Leistenden, Juristische Blätter, 130/2008. szám, 566. és azt követő oldal; Mankowski, P.: Mehrere Lieferorte beim Erfüllungsortgerichtsstand unter Art. 5 Nr. 1 lit. B EuGVVO, Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 5/2007. szám, 409. és azt követő oldal; Gardella, A.: The ECJ in Search of Legal Certainty for Jurisdiction in Contract: The Color Drack Decision, Yearbook of private international law, 2007, 445. és azt követő oldal; Do, T. U.: Libre circulation des marchandises. Arrêt „Color Drack", Revue du droit de l'Union Européenne, 2/2007. szám, 471. o.

50 – Lásd a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet 45. pontját.

51 – Lásd a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet 16. pontját. Hozzáteszem, hogy a Color Drack ügyben hozott ítéletet követően felmerült az a kérdés, hogy ha a szállítási helyek egyetlen tagállamban találhatók, a joghatóságot másként kell-e meghatározni, mintha a szállítási helyek különböző tagállamokban lennének. Lásd a jogirodalomban például Leible, S., *i.m.* (23. lábjegyzet), 572. o.

b) alpontja alapján, mert a kiszámíthatóság célja nem lenne elérhető.[52] Úgy ítélte meg továbbá, hogy ebben az esetben a joghatóságot nem a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja alapján lehet meghatározni, hanem a 44/2001 rendelet 2. cikke alapján, a joghatósággal rendelkező bíróság az alperes lakóhelye szerinti bíróság lesz.[53]

65. A Rehder-ügyben[54] nemrégiben hozott ítéletben azonban, amelyet még azelőtt hirdettek ki, hogy a kérdést előterjesztő bíróság a jelen ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztette volna kérdéseit, a Bíróság már válaszolt arra a kérdésre, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alkalmazható-e akkor, ha a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Color Drack ügyben hozott ítélet megfontolásai „egyaránt érvényesek a szolgáltatásnyújtásról szóló szerződésekre, azokat az eseteket is beleértve, amikor e szolgáltatásnyújtás nem egy tagállamon belül történik”.[55] A Bíróság továbbá hangsúlyozta, hogy a 44/2001 rendelet által az ingó dolog értékesítése és szolgáltatásnyújtás esetén előírt különös joghatósági szabályoknak „ugyanaz az eredete, ugyanazt a célt követik, és ugyanazt a helyet foglalják el az e rendelet által alkotott rendszerben”.[56] A Bíróság szerint továbbá a szolgáltatásnyújtás több, különböző tagállambeli helye esetén „a szóban forgó szerződés által a joghatóságnak a szolgáltatásnyújtás helyére történő összpontosítása, és az e szerződésen alapuló minden követelés tekintetében egy egységes joghatóság meghatározása által követett, a közelségre és a kiszámíthatóságra vonatkozó célkitűzéseket nem lehet eltérően megítélni”.[57] A Bíróság iránymutatásai alapján az ilyen különbségtételt „nem alapozzák meg a 44/2001 rendelet rendelkezései”, és ellentétes is lenne a rendelet célkitűzésével.[58]

66. A Bíróság tehát a Rehder-ügyben hozott ítéletében már válaszolt arra a kérdésre, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése

52 – Lásd Bot főtanácsnok fenti 18. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben ismertetett indítványának 30. pontját.

53 – *Uo.*

54 – Lásd a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítéletet.

55 – Lásd a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítélet 36. pontját.

56 – *Uo.*

57 – *Uo.* (37. pont).

58 – *Uo.*

alkalmazható-e a különböző tagállamokban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre. Megjegyzem, hogy a jogirodalom is hangsúlyozza, hogy ez a cikk alkalmazható a különböző tagállamokban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre.[59]

67. Következésképpen álláspontom szerint a kérdést előterjesztő bíróság 1. kérdésének a) pontjára azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alkalmazható a jelen ügy által érintett ügynöki szerződéshez hasonló, olyan szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre, amelyek alapján a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják.

3. A joghatóság meghatározása a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alapján (az 1. kérdés b) pontja)

68. 1. kérdésének b) pontjával a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a több tagállamban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésből eredő jogvitákban a joghatóság meghatározásánál a szolgáltatásnyújtásnak az e cikk értelmében vett helye az a hely, ahol a szolgáltatásnyújtó tevékenységének súlypontja található.

69. Ezt a kérdést illetően elsőként hangsúlyozni szeretném, hogy a joghatóság meghatározásánál a jelen ügyben a Bíróságnak két elvet kell figyelembe vennie.

70. Először is, a Bíróságnak figyelembe kell vennie azt az elvet, hogy a kijelölt bíróság joghatóságának *kiszámíthatónak*[60] kell lennie, ami a jogbiztonság elvének egyik

59 – Lásd például Leible, S.: Zuständiges Gericht für Entschädigungsansprüche von Flugpassagieren, Európaische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 16/2009. szám, 572. o. Implicit módon – a joghatóságnak a több tagállamban nyújtott szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre történő meghatározására a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) pontjának második francia bekezdése alapján – lásd például Gaudemet-Tallon, *i.m.* (23. lábjegyzet), 159. o., 199. pont; Mankowski, *i.m.* (23. lábjegyzet), 147. és 148. o., 120. és 121. pont.

60 – Lásd a 44/2001 rendelet (11) preambulumbekezdését, amelyben kimondja, hogy a joghatósági szabályoknak a lehető legkiszámíthatóbbaknak kell lenniük. Az ítélkezési gyakorlatban lásd például a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Falco-ügyben hozott ítélet 21. pontját és a C-98/06. sz. Freeport-ügyben 2007. október 11-én hozott ítélet (EBHT 2007., I-8319. o.) 36. pontját. A jogirodalomban lásd például Gsell, B.: Autonom bestimmter Gerichtsstand am Erfüllungsort nach der Brüssel I-Verordnung, Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts, 6/2002. szám, 488–489. o.; Kropholler, J.: Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen, 7. kiadás, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 2002., 125. o., 1. pont. A Brüsszeli Egyezménnyel kapcsolatban – ahhoz, hogy az értelmezésnél figyelembe kell venni ezen egyezmény és a 44/2001 rendelet közötti folytonosságot – lásd például Hill, J.: Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention, International and Comparative Law Quarterly, 3/1995. szám, 605. o.

kifejeződése.[61] Amint a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, a 44/2001 rendelet a jogbiztonság célját szolgálja, amely a Közösségben letelepedett személyek jogi védelmének megerősítésében nyilvánul meg, egyszerre lehetővé téve mind a felperesnek, hogy könnyen azonosíthassa, mely bíróság előtt indíthat keresetet, mind pedig az alperesnek, hogy ésszerűen kiszámíthassa, mely bíróság előtt indítható ellene kereset.[62]

71. Másodszor, a joghatósággal rendelkező bíróságot azon hely alapján kell meghatározni, amely *a legszorosabb kapcsolatot* biztosítja a szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság között.[63]

72. Ezen elvek figyelembevételével meg kell vizsgálni, hogy az 1. kérdés b) pontjára adandó válasz levezethető-e az idáig hivatkozott ítélkezési gyakorlatból.

73. A joghatóság 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alapján történő meghatározása kapcsán a Bíróság a Rehder-ügyben már megállapította, hogy amennyiben a szolgáltatásokat különböző tagállamokban, több helyen nyújtják, meg kell határozni azt a helyet, amely a legszorosabb kapcsolatot biztosítja a szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság között.[64] A Bíróság szerint különösen arról a helyről van szó, ahol a szerződés alapján az elsődleges szolgáltatásnyújtásnak történnie kell.[65]

74. Emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság a Rehder-ügyben nem állapította meg, hogy a joghatóság 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése

61 – A joghatóság kiszámíthatóságáról mint a jogbiztonság elvének kifejeződéséről lásd például a C-4/03. sz. GAT-ügyben 2006. július 13-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-6509. o.) 28. pontját; a C-539/03. sz., Roche Nederland és társai ügyben 2006. július 13-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-6535. o.) 37. pontját; a C-281/02. sz. Owusu-ügyben 2005. március 1-jén hozott ítélet (EBHT 2005., I-1383. o.) 41. pontját, valamint a C-256/00. sz. Besix-ügyben 2002. február 19-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-1699. o.) 24–26. pontját. Ez az ítélkezési gyakorlat a Brüsszeli Egyezményre vonatkozik, de figyelembe kell vennünk a rendelet értelmezésénél, az egyezmény és a 44/2001 rendelet értelmezése közötti folytonosságra való tekintettel.

62 – Lásd a C-103/05. sz. Reisch Montage ügyben 2006. július 13-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-6827. o.) 24. és 25. pontját, a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet 20. pontját és a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Falco-ügyben hozott ítélet 22. pontját. Lásd továbbá Mazák főtanácsnok a Bíróság előtt folyamatban lévő C-381/08. sz. Car Trim ügyben 2009. szeptember 24-én ismertetett indítványának 34. pontját.

63 – Lásd e tekintetben a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet 40. pontját, és a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítélet 38. pontját. Lásd továbbá Mazák főtanácsnok fenti 62. lábjegyzetben hivatkozott Car Trim ügyben ismertetett indítványának 35. pontját. A jogirodalomban lásd például Lynker, T.: Der besondere Gerichtsstand am Erfüllungsort in der Brüssel I-Verordnung (Art. 5 No. 1 EuGVVO), Lang, Frakfurt 2006., 141. o.

64 – Lásd a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítélet 38. pontját. Összehasonlításként az áruk szállítási helyére vonatkozó joghatóságnak a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) pontjának első francia bekezdése alapján történő meghatározását illetően lásd a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet 40. pontját, amelyben a Bíróság kiemelte, hogy a joghatóság „indoka […] a főszabály szerint a szerződés és az azzal kapcsolatban eljáró bíróság között fennálló különösen szoros kapcsolóelv".

65 – Lásd a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítélet 38. pontját.

alapján történő meghatározásának egyetlen szempontja az a hely, ahol a szerződés alapján az elsődleges szolgáltatásnyújtás történik. A Bíróság kiemelte, hogy meg kell keresni azt a helyet, amely a legszorosabb kapcsolatot biztosítja a szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság között, nevezetesen azt, ahol e szerződés alapján az elsődleges szolgáltatásnyújtás történik.[66] Az alapvető szempont tehát a szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság közötti legszorosabb kapcsolat, és ezt a kapcsolatot leginkább az a hely biztosíthatja, ahol a szerződés alapján az elsődleges szolgáltatásnyújtás történik.

75. Álláspontom szerint jelen ügyben alkalmazni kell a Bíróság által a Rehder-ügyben kidolgozott megfontolásokat. Ennek során azonban figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a jelen ügyben az ügynöki szerződés nem határozta meg, hogy az elsődleges szolgáltatásnyújtásnak mely helyen vagy mely tagállamban kell történnie. Ebben a szóban kötött szerződésben[67] csak azokat a tagállamokat határozták meg, amelyekben a kereskedelmi ügynöknek kereskedelmi ügynöki szolgáltatásokat kellett nyújtania.[68] A jelen ügyben tehát a Rehder-ügyből származó megoldást úgy kell továbbfejleszteni, hogy amennyiben nem lehet megállapítani azt a helyet, ahol a szerződés alapján az elsődleges szolgáltatásnyújtás történik, a joghatóságot az a hely határozza meg, ahol az elsődleges szolgáltatásnyújtás ténylegesen történt.[69]

76. Következésképpen azon a véleményen vagyok, hogy a jelen ügyben a joghatósággal rendelkező bíróság annak a helynek a bírósága, ahol a kereskedelmi ügynök az elsődleges szolgáltatásnyújtást teljesítette. Ezt az értékelést a tények alapján a kérdést előterjesztő bíróságnak kell elvégeznie, de a Bíróságnak kell meghatároznia azokat a szempontokat, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróság a mérlegelése során figyelembe fog venni. Ha ez a hely nem határozható meg, a Bíróságnak másodlagosan a joghatóság meghatározásához más szempontokat kell megadnia a kérdést előterjesztő bíróság számára, olyan szempontokat, amelyeknek meg kell felelniük a kiszámíthatóság, valamint a szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság közötti legszorosabb kapcsolat követelményeinek.

77. A jelen ügyben tehát elsősorban azokat a szempontokat kell meghatározni, amelyek alapján az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye megállapítható.

66 – Lásd a fenti 4. lábjegyzetben hivatkozott Rehder-ügyben hozott ítélet 40. pontját (kiemelés tőlem). Megjegyezzük például, hogy a Bíróság már a Color Drack ügyben úgy ítélte meg az áruk szállítási helyére vonatkozó joghatósággal kapcsolatban a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) pontjának első francia bekezdése alapján, hogy az a hely, amely a lehető legszorosabb kapcsolóelvet jelenti a szerződés és az illetékes bíróság között, *főszabályként* az elsődleges szállítási hely (lásd a fenti 2. lábjegyzetben hivatkozott Color Drack ügyben hozott ítélet 40. pontját, kiemelés tőlem). A Bíróság tehát a „főszabályként" szó használatával hangsúlyozni kívánta, hogy létezhetnek más olyan helyek is, amelyek a szerződés és az illetékes bíróság közötti legszorosabb kapcsolatot biztosítják.

67 – A szerződés szóbeli megkötését illetően lásd a jelen indítvány 12. és 32. pontját.

68 – Azokat a tagállamokat illetően, amelyekben a kereskedelmi ügynök kereskedelmi ügynöki szolgáltatásokat nyújtott, lásd a jelen indítvány 13. pontját.

69 – A jogirodalomban lásd például Takahashi, K.: Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation, European Law Review, 5/2002. sz., 539. o.; Fach Gómez, *i.m.* (42. lábjegyzet), 211. o.; Rauscher, T. (szerk.): Europäisches Zivilprozeβrecht. Kommentar, 2. kiadás, Sellier. European Law Publishers, München 2006., 183. o., 55. pont; Gaudemet-Tallon, H. : Du 5 octobre 1999. – Cour de justice des Communautés européennes… [a Leathertex-ügyben hozott ítélet kommentárja], Revue critique de droit international privé, 1/2000. szám, 88. o.

78. Álláspontom szerint az ügynöki szerződés esetében a joghatóság megállapítására a következő szempontok lesznek meghatározók: a kereskedelmi ügynök egyéni befektetése vagy erőfeszítése, a különböző szolgáltatásokhoz szükséges idő, az ügyfelekkel fennálló kereskedelmi kapcsolatok időtartama, a megbízó javára teljesített közvetítésnek a kereskedelmi ügynök által viselt költségei, az a hely, ahonnan a kereskedelmi ügynök a tevékenységét megszervezte, és a kereskedelmi ügynök által elért forgalom. Pontosabban a kérdést előterjesztő bíróságnak kell meghatároznia, hogy a kereskedelmi ügynök hol nyújtotta az egyes szolgáltatásokat, mint például az esetleges vásárlókkal való kapcsolatok létesítése, az iratok megküldése, az ügyfeleknél tett személyes látogatások, a tárgyalások, írásbeli szerződés esetén a szerződés szövegének előkészítése, a szerződés megkötése és az esetleges panaszok fogadása. Figyelembe kell vennie azt a tényt is, hogy a kereskedelmi ügynök kötelezettségei nagyon változatosak lehetnek, és hogy az ügynök ezt a közvetítői feladatkört különböző módokon láthatja el: postai úton, telefonon, telefax útján, elektronikus posta útján vagy más modern kommunikációs eszközzel, de személyesen is, akár a székhelyén, akár az ügyfél székhelyén, vagy más helyen. A kérdést előterjesztő bíróságnak ezenkívül figyelembe kell vennie azt a tényt, hogy az ügynöki szerződés folyamatos szerződéses jogviszony,[70] következésképpen nem egy közvetítői tevékenységről vagy egyetlen szerződés megkötéséről van szó a megbízó és egy ügyfél között, hanem közvetítői tevékenységről és több szerződés megkötéséről a megbízó és az ügyfelek között. A kérdést előterjesztő bíróságnak tehát figyelembe kell vennie azt a helyet, ahol a kereskedelmi ügynök a szolgáltatásokat huzamosabb időtartamon át nyújtotta.

79. A forgalmat, mint a joghatóság meghatározásának szempontját illetően hozzáteszem, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak figyelembe kell vennie azt a tényt, hogy a forgalom valóban mutatója lehet annak a helynek, ahol a kereskedelmi ügynök a kereskedelmi ügynöki szolgáltatásokat nyújtotta, de ezt a tényezőt mindig más szempontokkal együtt kell figyelembe venni. A forgalom tehát nem lehet a joghatóság meghatározásának egyedüli és meghatározó szempontja, amely így kitűnne a többi szempont közül. A forgalom összege valójában nagyon kiszámíthatatlan, mivel gyorsan változhat a megbízó és valamely ügyfél közötti szerződés megkötésével. Ha a kérdést előterjesztő bíróság azt állapítja meg például, hogy a kereskedelmi ügynök munkájának nagy részét egy tagállamban fejtette ki, de legnagyobb forgalmát egy másik tagállamban valósította meg, a forgalom összege nem meghatározó olyan mértékben, hogy e tény folytán annak a tagállamnak a bírósága rendelkezne joghatósággal, ahol a legnagyobb forgalmat megvalósította. A kérdést előterjesztő bíróságnak valamennyi szempontot figyelembe kell vennie, és ilyen átfogó értékelés alapján kell meghatároznia

70 – Lásd a jelen indítvány 31. lábjegyzetét. Az ügynöki szerződés időtartamát illetően lásd például az olasz jogirodalomban Comba, D., Samarotto, P.: Il contrato internazionale di agenzia, Il Sole 24 Ore, Milánó 1999.; a szlovén jogirodalomban Zabel, B., in Juhart, M., Plavšak, N. (szerk.): Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem, GV založba, Ljubljana 2004., bevezető kommentár az ügynöki szerződésről szóló fejezethez, 421. o.; a spanyol jogirodalomban Fach Gómez, *i.m.* (42. lábjegyzet), 206. o.

azt a helyet, ahol az elsődleges szolgáltatásnyújtás történt.

állapítható meg. A kérdést előterjesztő bíróság ezzel a kérdéssel összefüggésben azt kérdezi, hogy ebben az esetben a szerződésből származó valamennyi igény iránti kereset a felperes választása szerint a Közösségen belül a szolgáltatásnyújtás valamennyi helyén benyújtható-e.

80. A jelen indítvány 69–79. pontjában ismertetett szempontokra tekintettel véleményem szerint az 1. kérdés b) pontjára azt a választ kell adni, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) pontjának második francia bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a jelen ügy által érintett ügynöki szerződéshez hasonló, több tagállamban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésből eredő jogvitákban a joghatóság megállapításánál azt a helyet, ahol a szolgáltatásokat e cikk értelmében nyújtották, az a hely határozza meg, ahol az elsődleges szolgáltatásnyújtás történt. Ezt az értékelést a nemzeti bíróságnak kell elvégeznie.

82. Bár a kérdést előterjesztő bíróság kifejti álláspontját arról a kérdésről, hogy hol található a kereskedelmi ügynök által nyújtott elsődleges szolgáltatások teljesítési helye,[71] véleményen szerint válaszolni kell erre a kérdésre. Valójában nem teljesen kizárt, hogy a kérdést előterjesztő bíróság a Bíróság által nyújtandó szempontok alkalmazásával másfajta megoldásra jut. A Bíróságnak tehát a közösségi jog értelmezésének minden olyan elemét biztosítania kell a kérdést előterjesztő bíróság számára, amely szükséges az ügy érdemben történő megítéléséhez.

4. A joghatóság meghatározása abban az esetben, ha az elsődleges szolgáltatásnyújtási hely nem állapítható meg (az 1. kérdés c) pontja)

83. Ha a joghatósággal rendelkező bíróság nem állapítható meg az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye alapján, a jelen ügyben a joghatóság meghatározására sokféle megoldás lehetséges.

81. Az 1. kérdés c) pontjában a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy hogyan kell meghatározni a joghatóságot, ha az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye nem

71 – Lásd a jelen indítvány 13. és 19. pontját.

84. Az első lehetőség a kérdést előterjesztő bíróság által javasolt megoldás, amely alapján joghatósággal rendelkezik valamennyi igény tekintetében a felperes választása szerinti bármelyik olyan tagállamban lévő bíróság, amelyben a szolgáltatások egy részét nyújtották. Ez a megoldás a Rehder-ügynek a jelen ügyre történő kiterjesztését, és így az ítélkezési gyakorlat logikus folytatását jelentené, azonban a jelen ügyben számomra több ok miatt sem tűnik megfelelőnek. Először is ez a megoldás nem felel meg a kiszámíthatóság követelményének, mivel lehetőséget ad arra, hogy (túlságosan) sok helyen lehessen keresetet benyújtani.[72] Másodszor, ez a megoldás túlzott előnyben részesíti a felperest, akinek lehetősége van megválasztani a kereset benyújtásának helyét, ami a *forum shopping* jelentős veszélyével jár.[73] Harmadszor, a Bíróság által a Rehder-ügyben adott válasz sajátos körülményekre vonatkozott, nevezetesen az egyik tagállamból a másikba történő légi szállítási szolgáltatásokra. A Rehder-ügyben a *forum shopping* veszélye nem merült fel, mivel a felperes csak két hely közül választhatott, ahol benyújthatta keresetét, míg a jelen ügyben több ilyen hely van.

85. A második lehetséges megoldás szerint minden olyan tagállam bírósága joghatósággal rendelkezik, amelyben a szolgáltatások egy részét nyújtották, de csak a szolgáltatások azon része tekintetében, amelyeket az adott tagállamban nyújtottak.[74] Ez a megoldás első látásra dogmatikailag megfelelőnek tűnhet, ugyanakkor vitatható, mert túlzottan megosztja a joghatóságot, és aránytalanul megnehezíti a felperes dolgát, akinek ebben az esetben nagyszámú keresetet kellene benyújtania különböző tagállamokban. Ez a megoldás másfelől a határozatok ütközésének kockázatát is hordozza ugyanazon szerződéses jogviszony tekintetében.[75]

86. A joghatóság meghatározásának harmadik lehetséges megoldása az 5. cikk 1. pontja a) alpontjának ugyanezen cikk c) pontja alapján történő alkalmazása[76]. Álláspontom szerint ez a megoldás sem megfelelő. Az a) pont

72 – Lásd ebben az értelemben például Kropholler, *i.m.* (60. lábjegyzet), 141. o., 42. pont; Rauscher, *i.m.* (69. lábjegyzet), 183. o., 55. pont.

73 – A *forum shopping* kockázatáról az ilyen esetekben a jogirodalomban lásd Leible, S.: Zuständiges Gericht für Entschädigungsansprüche von Flugpassagieren, Európaische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 16/2009. szám, 573. o. A felperes számára nyújtott túlzott előnyről lásd Mankowski, *i.m.* (23. lábjegyzet), 148. o., 121. pont.

74 – Ezt a megoldást a jogirodalomban néha „mozaikelméletnek" vagy „mozaikmegoldásnak" nevezik. Lásd például Rauscher, *i.m.* (69. lábjegyzet), 183. o., 55. pont, és Kropholler, *i.m.* (60. lábjegyzet), 141. o., 42. pont.

75 – Szintén Rauscher, *i.m.* (69. lábjegyzet), 183. o., 55. pont.

76 – Ezt a megoldást képviseli a jogirodalomban például Gaudemet-Tallon, *i.m.* (23. lábjegyzet), 159. o., 199. pont. Mankowski, *i.m.* (23. lábjegyzet), 147–148. o., 120. és 121. pont, csak a megoldások egyikeként említi ezt a megoldást, de el is veti. Megjegyzem, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke (1) bekezdésének a) pontja alapján a joghatóságot három lépcsőben kell meghatározni. A jogvitában eljáró bíróságnak mindenekelőtt meg kell állapítania, hogy mely szerződéses kötelezettség képezi a szerződő felek közötti jogvita tárgyát. Azután saját jogrendjének kollíziós szabályai alapján meg kell határoznia a felek közötti szerződéses jogviszonyra alkalmazandó anyagi jogot *(lex causae)*. Végül pedig e jog alapján meg kell határoznia a vita tárgyát képező szerződéses kötelezettség teljesítési helyét. Lásd a 14/76. sz. De Bloos-ügyben 1976. október 6-án hozott ítélet (EBHT 1976., 1497. o.) 13. pontját és a 12/76. sz. Industrie Tessili Italiana Como ügyben 1976. október 6-án hozott ítélet (EBHT 1976., 1473. o.) 13. pontját. Lásd továbbá a fent hivatkozott C-533/07. sz., Falco Privatstiftung és Rabitsch ügyben 2009. január 27-én ismertetett indítványom 81. pontját.

valójában csak azokra a szerződésekre alkalmazható, amelyek nem ingó dolog értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések,[77] vagy akkor, ha a szerződéses kötelezettségek teljesítési helye nem a tagállamok egyikében található[78] (Dánia kivételével, melyben továbbra is a Brüsszeli Egyezmény marad hatályban[79]). Ha szolgáltatás nyújtására irányuló szerződésről van szó – mint amilyen vitathatatlanul az ügynöki szerződés is[80] – a joghatóságot az 5. cikk 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése keretében, és nem ugyanezen cikk a) alpontja alapján kell meghatározni.

87. Ha a joghatóságot nem lehet az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye alapján meghatározni, a negyedik lehetőség a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja alapján történő meghatározás teljes mellőzése, és – a Besix-ügyben hozott ítéletnek megfelelően[81] – a 2. cikk alkalmazása. A Besix-ügyben a Bíróság a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjával kapcsolatban úgy döntött, hogy a joghatóság tekintetében nem ez a rendelkezés az irányadó, ha a kötelezettség teljesítési helye azért nem határozható meg, mert az egy földrajzilag nem körülhatárolt tartózkodási kötelezettség, és ezért teljesítési helyek sokasága jellemzi.[82] Ebben az esetben az egyezmény 2. cikkének (1) bekezdése szerint alakul a joghatóság. A joghatóságnak a Besix-ügyben hozott határozattal, és így a 44/2001 rendelet 2. cikkével összhangban történő meghatározásának lehetősége ugyanakkor álláspontom szerint a jelen ügyben nem megfelelő.

88. Mindenekelőtt a joghatóságnak a Besix-ügyben hozott ítélettel összhangban történő meghatározása lehetetlenné tenné a joghatóság 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alapján történő meghatározását számos olyan ügynöki szerződésre, amely alapján több

77 – Olyan szerződésre, amely nem ingó dolog értékesítésére irányul, és amelyre a joghatóságot a 44/2001 rendelet 5. cikke (1) bekezdésének a) pontja alapján kell meghatározni, példa az a szerződés, amellyel valamely szellemi tulajdonjog jogosultja díjazás ellenében a vele szerződő félnek átengedi az e joghoz kapcsolódó felhasználási jogokat (lásd a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Falco-ügyben hozott ítélet 58. pontját). A jogirodalomban lásd Berlioz, *i.m.* (42. lábjegyzet), 85–95. pont. Takahashi, *i.m.* (69. lábjegyzet), 534. pont, hivatkozik például arra, hogy egy csereszerződés esetében a joghatóságot a 44/2001 rendelet 5. cikke (1) bekezdésének a) pontja alapján kell meghatározni.

78 – A 44/2001 rendelet 5. cikke (1) bekezdésének b) alpontja valójában azt feltételezi, hogy a kötelezettségek (az ingó dolgok szállítása vagy a szolgáltatások nyújtása) teljesítési helye valamely tagállamban található hely. *A contrario,* ha a teljesítési hely nem valamely tagállamban található, az 5. cikk (1) bekezdésének a) pontja alkalmazandó. A jogirodalomban lásd Micklitz, H.–W., Rott, P., Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 11/2001. szám, 329. o., és Takahashi, *i.m.* (69. lábjegyzet), 540. o.

79 – Amint a 44/2001 rendelet (21) preambulumbekezdése utal rá, Dánia, az Európai Unióról szóló szerződéshez és az Európai Közösséget létrehozó szerződéshez csatolt, Dánia helyzetéről szóló jegyzőkönyv 1. és 2. cikkével összhangban e rendelet elfogadásában nem vesz részt, ezért e rendelet rá nézve nem kötelező, alkalmazása rá nem vonatkozik. Amint a 44/2001 rendelet (22) preambulumbekezdése utal rá, Dánia és az e rendelet által kötelezett tagállamok közötti kapcsolatok tekintetében a Brüsszeli Egyezmény marad hatályban. A 44/2001 rendelet 1. cikkének (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a rendeletben a „tagállam" kifejezés a tagállamokat jelenti, Dánia kivételével.

80 – Lásd a jelen indítvány 59. pontját.

81 – Lásd a fenti 14. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítéletet.

82 – Lásd a fenti 14. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítélet 55. pontját.

tagállamban nyújtanak szolgáltatásokat. Ez ellentétes lenne az 5. cikk 1. pontja b) alpontjának célkitűzésével, amelyet a rendeletbe pontosan azért foglaltak bele, mert két szerződéstípusra – az ingó dolgok értékesítésére irányuló és a szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésre – vonatkozóan a szóban forgó kötelezettségek teljesítési helyét önállóan kell meghatározni,[83] de általában ellentétes lenne a szerződéses jogviszonyokra vonatkozó ügyek különös joghatóságával is.[84]

89. Egyébiránt a Besix-ügyben hozott ítéletnek a jelen ügyben való alkalmazása ellentétes lenne a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának rendszerével. Még ha e cikk 1. pontjának b) alpontja nem is lenne alkalmazható, amennyiben nem lehet megállapítani a jellemző kötelezettségek teljesítési helyét,[85] a joghatóságot ezen 1. pont c) alpontjával összhangban ugyanezen 1. pont a) pontja alapján meg lehetne határozni.[86] Csak ha a joghatóság meghatározása e cikk a) pontja alapján nem lehetséges, akkor lehetne a joghatóságot a 44/2001 rendelet 2. cikke alapján meghatározni. A joghatóságnak a 2. cikk alapján történő meghatározásával elkerülnénk ezt a közbenső szakaszt, és teljesen mellőznénk a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának c) alpontját, és ezáltal ugyanakkor e cikk rendszerét.

90. Végül figyelembe kell venni azt a tényt, hogy a szerződéses jogviszony természete a jelen ügyben nem hasonlítható össze a Besix-ügybeliével. A Besix-ügyben a tényállás egy földrajzilag körül nem határolt tartózkodási kötelezettségre vonatkozott.[87] Ez a szerződés tehát nem szolgáltatásnyújtásra

83 – A 44/2001 rendelet 5. cikke (1) bekezdése b) pontjának ezt a célkitűzését illetően lásd a fent hivatkozott C-533/07. sz. Falco-ügyben 2009. január 27-én ismertetett indítványom 85. pontját.

84 – A jogirodalomban lásd például Kropholler, *i.m.* (60. lábjegyzet), 141. o., 42. pont, aki ellenzi azt a lehetőségét, hogy a több tagállamban teljesített ingó dolog értékesítésére vagy szolgáltatás nyújtására irányuló szerződések esetében a joghatóságnak a szerződéses jogviszonyokra vonatkozó ügyek különös joghatósági szabályai, tehát az 5. cikk 1. pontja alapján történő meghatározása kizárt legyen.

85 – Amint a jelen indítvány 86. pontjában pontosítottam, úgy vélem, hogy ez nem lehetséges, és hogy a joghatóságot a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának b) alpontja alapján kell meghatározni akkor is, ha az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye nem állapítható meg.

86 – Mankowski, *i.m.* (23. lábjegyzet), 148. o., 121. pont, hasonlóan bírálja a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja belső felépítésének figyelembe nem vételét ebben a megoldásban.

87 – Lásd a fenti 14. lábjegyzetben hivatkozott Besix-ügyben hozott ítélet 7. és 8. pontját. Amint az ítélet 7. és 8. pontjában előadott tényállásból kitűnik, a szerződő felek olyan szerződést kötöttek, amelyben arra vállaltak kötelezettséget, hogy együttes ajánlatot nyújtanak be egy közbeszerzési eljárás keretében, és kizárólag egymással működnek együtt anélkül, hogy elköteleznék magukat esetleges más partnerek mellett.

irányuló szerződés volt, mint a jelen ügybeli. Ha a Besix-ügyben a 44/2001 rendelet hatályba lépése után hoztak volna ítéletet, a tartózkodási kötelezettséget nem lehetett volna a rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése értelmében szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésként meghatározni,[88] hanem a joghatóságot e cikk 1. pontjának a) pontja alapján állapították volna meg, amely megegyezik a Besix-ügyben az értelmezés tárgyát képező Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontjával. Úgy vélem tehát, hogy a Besix-ügyben hozott határozat a jelen ügyben nem alkalmazható.

91. Ha az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye nem állapítható meg, az ötödik lehetséges megoldás a joghatóságnak a kereskedelmi ügynök székhelyéhez, így tehát ahhoz a szerződő félhez kapcsolása, akinek a szerződés jellemző szolgáltatását nyújtania kell. Álláspontom szerint ez a megoldás a legmegfelelőbb, több okból kifolyólag.

92. Először is ez a megoldás megfelel mind a kiszámíthatóság célkitűzésének, mind a szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság közötti szoros kapcsolat követelményének. Ez a megoldás kiszámítható, mivel a joghatósággal rendelkező bíróság megállapításának helye – következésképpen a kereskedelmi ügynök székhelyének bírósága – egyértelmű, és mert ez a bíróság dönt ugyanazon ügynöki szerződésen alapuló valamennyi kérelem tekintetében. A szoros kapcsolat fennállásának feltétele egyébként teljesül, mivel az okirati bizonyítékok főszabályként a kereskedelmi ügynök székhelyén is rendelkezésre állnak.

93. Másodszor ez a megoldás azért megfelelő, mert a joghatóság meghatározása a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése keretében marad. El kell ismerni, hogy ez a megoldás részben eltávolodik a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontja második francia bekezdésének szövegétől és céljától, amely alapján a joghatóságot az a hely határozza meg, ahol a szerződés alapján az adott szolgáltatásokat nyújtották, vagy nyújtani kellett volna. E tekintetben valójában arról a helyről van szó, ahol a szolgáltatásokat *ténylegesen* nyújtották, ami azt jelenti, hogy e cikk a joghatóság meghatározására egy ténybeli körülményektől függő szempontot alkalmaz.[89]

88 – Amint a jelen indítvány 59. pontjában utaltam rá, a Falco-ügyben hozott ítéletből az következik, hogy a „szolgáltatások" fogalma magában foglalja „legalábbis azt, hogy a szolgáltató fél meghatározott tevékenységet végez *díjazás ellenében*" (lásd a fenti 3. lábjegyzetben hivatkozott Falco-ügyben hozott ítélet 29. pontját, kiemelés tőlem). Tartózkodási kötelezettség esetében az arra kötelezett személy ugyanakkor semmilyen tevékenységet nem fejt ki, ami miatt egy tartózkodási kötelezettségre vonatkozó szerződés álláspontom szerint nem határozható meg a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) pontjának második francia bekezdése értelmében vett szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésként. A „szolgáltatások" fogalmának meghatározását illetően lásd továbbá a fent hivatkozott C-533/07. sz., Falco Privatstiftung és Rabitsch ügyben 2009. január 27-én ismertetett indítványom 57. pontját és az ott hivatkozott jogirodalmat.

89 – A jogirodalomban lásd például Mankowski, *i.m.* (23. lábjegyzet), 134. o., 96. pont. Lásd továbbá Micklitz, H.–W., Rott, P.: Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001, Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht, 11/2001. szám, 328. o.

A javasolt megoldás tehát a valóságban egy ténybeli szempontnak valamely elvont szemponttal való helyettesítését jelenti. Mindazonáltal az elvont szemponton alapuló megoldás csak másodlagosan alkalmazható akkor, ha az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye nem állapítható meg.[90] Következésképpen úgy vélem, hogy mindenképpen ez a megoldás a legmegfelelőbb.

94. A kérdést előterjesztő bíróság 1. kérdésének c) pontjára tehát álláspontom szerint azt a választ kell adni, hogy amennyiben az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye nem állapítható meg, az ügynöki szerződés esetében úgy kell tekinteni, hogy a szolgáltatásnyújtás helye a kereskedelmi ügynök székhelye.

D – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés*

95. Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy – ha az 1. kérdés a) pontjára adandó válasz nemleges – a több tagállamban való szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződés esetén, mint a jelen ügyben az ügynöki szerződés, alkalmazható-e a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontjának a) alpontja.

96. A kérdést előterjesztő bíróság második kérdését csak másodlagosan, arra az esetre teszi fel, ha az 1. kérdés a) pontjára adandó válasz nemleges, nevezetesen ha a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az nem alkalmazható az olyan szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre, mint a jelen ügyben az ügynöki szerződés, amelyek alapján a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják.

97. Amint a jelen indítvány 67. pontjából következik, álláspontom szerint az 1. kérdés a) pontjára igenlő választ kell adni, és ezért az előzetes döntéshozatalra másodlagosan előterjesztett második kérdésre nem szükséges válaszolni.

90 – E tekintetben ez a megoldás megfelelőbb, mint a német kormány által javasolt megoldás abban az értelemben, hogy az ügynöki szerződés esetében határozottan abból a megdönthető vélelemből kell kiindulni, hogy a kereskedelmi ügynök „központi irodája” az a hely, ahol a szolgáltatásokat a szerződésnek megfelelően nyújtják, illetve amely alapján a joghatósággal rendelkező bíróságot megállapítják (lásd a jelen indítvány 34. pontját). A német kormány által javasolt megoldás egy elvont szemponton alapul, és nem veszi figyelembe kisegítő jelleggel azt az anyagi szempontot, ha a vélelmet vitatják. Ezenkívül a német kormány által javasolt megoldás keretében a felperes viseli a bizonyítás kockázatát, ha a vélelmet vitatják.

E – *Következtetés*

98. A fenti megfontolások alapján az a véleményem, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alkalmazható az ügynöki szerződésekre abban az esetben, ha a kereskedelmi ügynök a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtja, és e cikket úgy kell értelmezni, hogy a joghatóságot az a hely határozza meg, ahol az elsődleges szolgáltatásnyújtás történt. Mivel a tények alapján történő értékelésről van szó, ezt a nemzeti bíróságnak kell értékelnie. Ha az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye nem állapítható meg, véleményem szerint úgy kell tekinteni, hogy egy ügynöki szerződés esetében a szolgáltatásnyújtás helye a kereskedelmi ügynök székhelye.

VII – Végkövetkeztetések

99. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javasolom, hogy a Bíróság az Oberlandesgericht Wien által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

1) A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdése alkalmazható a jelen ügy által érintett ügynöki szerződéshez hasonló, olyan szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésekre, amelyek alapján a szolgáltatásokat több tagállamban nyújtják.

2) A 44/2001 rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a jelen ügy által érintett ügynöki szerződéshez hasonló,

több tagállamban teljesített szolgáltatásnyújtásra irányuló szerződésből eredő jogvitákban a joghatóság megállapításánál azt a helyet, ahol a szolgáltatásokat e cikk értelmében nyújtották, az a hely határozza meg, ahol az elsődleges szolgáltatásnyújtás történt. Ezt az értékelést a nemzeti bíróságnak kell elvégeznie.

3) Amennyiben az elsődleges szolgáltatásnyújtás helye nem állapítható meg, úgy kell tekinteni, hogy a jelen ügy által érintetthez hasonló ügynöki szerződés esetében a szolgáltatásnyújtás helye a kereskedelmi ügynök székhelye.